

ЗАТВЕРДЖЕНО
протоколом Вченої ради МДУ від
20.06.2024 № 13 від 20.06.2024
введено в дію наказом МДУ
20.06.2024 № 85

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО КВАЛІФІКАЦІЙНІ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В МАРІУПОЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
(нова редакція)**

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти в Маріупольському державному університеті (далі – Положення) є складовою системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Маріупольському державному університеті (далі – МДУ), регулює організацію підготовки і захисту кваліфікаційної роботи та розроблено з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту», нормативних документів МОН України, стандартів вищої освіти України, Положення «Про організацію освітнього процесу в Маріупольському державному університеті», Положення «Про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної Комісії у Маріупольському державному університеті», освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти.

1.2. Кваліфікаційна робота – це самостійне дослідження здобувачів вищої освіти, метою виконання якого є вирішення наукової/професійної проблеми, що ґрунтується на комплексному опануванні матеріалу і методів дослідження, послідовного викладання, а також практичного застосування теоретичних знань для вирішення конкретних професійних завдань.

Кваліфікаційна робота - це форма підготовки та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнями відповідно до вимог стандартів вищої освіти за спеціальностями.

Кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання здобувачів вищої освіти в Університеті:

- за першим (бакалаврським) рівнем - з 7 семестру;
- за другим (магістерським) рівнем - з 2 семестру.

На виконання кваліфікаційної роботи виділяється:

- на першому (бакалаврському) рівні - 6 кредитів ЄКТС;
- на другому (магістерському) рівні - 9 кредитів ЄКТС.

Кваліфікаційна робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих здобувачем вищої освіти компетентностей, результатів навчання, відповідно до стандартів вищої освіти та освітніх програм.

У більшості випадків кваліфікаційна робота є продовженням та більш поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Вона передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

1.3. До кваліфікаційних робіт висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення й критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- чітка характеристика предмета, мети й методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та практичні рекомендації.

Таким чином, кваліфікаційна робота повинна бути:

- реальною – відобразити рішення сучасних проблем, пов'язаних з функціонуванням

системи дослідження та її підсистем, мати науково-теоретичне і практичне значення;

- актуальною – повинна бути присвячена дослідженням і розробкам, що відносяться до сучасних проблем розвитку відповідної галузі, що мають особливу важливість на сучасному етапі;

- інформативною – повною мірою відображати дослідження, проведене на високому теоретичному і практичному рівнях на основі загальнонаукової та конкретно-наукової методології. Кваліфікаційна робота є документом, на підставі якого Екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом, приймає рішення про присвоєння відповідної кваліфікації.

1.4. Науковими керівниками кваліфікаційних робіт можуть бути професори, доценти, кваліфіковані викладачі, фахівці-практики, які мають науковий ступінь та/або вчене звання або досвід практичної/науково-педагогічної діяльності за спеціальністю.

У разі потреби науковий керівник може залучати до консультування окремих розділів роботи фахівців з інших структурних підрозділів Університету, інших закладів освіти, установ та організацій. Навантаження для консультування виділяється із загального обсягу годин наукового керівника

1.5. Рецензентами кваліфікаційних робіт призначаються висококваліфіковані фахівці підприємств, установ, організації, науково-педагогічні працівники інших закладів вищої освіти (відповідно галузі обраної теми). Склад рецензентів затверджується наказом Університету за поданням завідувачів кафедр:

- за першим (бакалаврським) рівнем - до 1 березня останнього року навчання;
- за другим (магістерським) рівнем - до 30 вересня другого року навчання

1.6. Відповідальність за матеріал, викладений у кваліфікаційній роботі студента-випускника, порядок використання фактичного матеріалу та іншої інформації під час його виконання, обґрунтованість й достовірність висновків, положень несе здобувач і науковий керівник роботи. У випускній кваліфікаційній роботі не допускається запозичення (плагіат) матеріалу без посилання на автора та джерело інформації.

1.7. Кваліфікаційна робота виконується державною мовою. Написання та захист кваліфікаційної роботи іноземною мовою можливе за поданням декана факультету та погодженням ректора.

1.8. У випадку недотримання встановлених вимог, науковий керівник не пізніше 30 днів до засідання Екзаменаційної комісії (далі – ЕК) із захисту кваліфікаційної роботи надає інформацію щодо стану (відсотка) її виконання до деканату.

2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Виконання кваліфікаційної роботи містить такі орієнтовні етапи:

- вибір теми роботи та обґрунтування її актуальності;
- визначення напрямів дослідження;
- постановка мети та конкретних завдань дослідження;
- обговорення окремих частин та роботи в цілому з науковим керівником, заслуховування етапів виконання роботи на засіданні кафедри;
- оформлення роботи;
- доповідь про результати дослідження (попередній захист) на засіданні кафедри, надання висновку кафедри про допуск (недопуск) до захисту, підготовка рецензії;
- подання зброшурованої та електронної версії кваліфікаційної роботи на кафедру, остаточна перевірка роботи на дотримання академічної доброчесності (за 2 тижні до захисту),
- підготовка відгуку та рецензії
- підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка ілюстративного

(презентаційного) матеріалу (схеми, графіки, діаграми, таблиці, якщо це потрібно);

- публічний захист кваліфікаційної роботи.

Зазначені етапи є приблизними та не вказують на обов'язковий порядок їх виконання, тому деякі частини роботи можуть виконуватися одночасно.

2.2. Тема випускної кваліфікаційної роботи відображає основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Одним із критеріїв вибору теми є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики.

Теми кваліфікаційних робіт формуються відповідно до профілю випускової кафедри та сучасних досягнень у відповідній предметній галузі або суміжних сферах науки й техніки.

2.3. Наукові керівники та теми кваліфікаційних робіт обираються здобувачами вищої освіти самостійно на основі розробленого і затвердженого випусковими кафедрами переліку тем, а також з урахуванням власних наукових інтересів. Здобувач також може сам запропонувати тему кваліфікаційної роботи, достатньо аргументовано обґрунтувавши доцільність її розробки.

2.4. Теми кваліфікаційних робіт у поточному навчальному році не можуть дублювати теми за попередні 5 років.

2.5. Тематика кваліфікаційних робіт окремо для кожного рівня вищої освіти (відповідно до вимог стандартів та освітніх програм) розробляється згідно з науковими дослідженнями кафедри, рекомендаціями стейкхолдерів та за поданням гаранта освітньої програми затверджується на засіданні випускової кафедри / кафедр не пізніше місяця після початку навчання здобувачів.

Кваліфікаційна робота може виконуватися за тематикою, яку замовляють державні установи, підприємства та організації. Рекомендовано також передбачити теми кваліфікаційних робіт, які у майбутньому можуть трансформуватися у теми дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

2.6. Тематика кваліфікаційних робіт щорічно оновлюється і коригується з урахуванням новацій у законодавстві, науково-дослідницькій роботі, рекомендацій організацій і установ замовників випускників, Екзаменаційних комісій.

2.7. Закріплення теми кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника, консультантів (у разі потреби) затверджується наказом Університету за поданням декана, завідувача випускової кафедри та гаранта освітньої програми:

- за першим (бакалаврським) рівнем - до 15 вересня останнього року навчання;
- за другим (магістерським) рівнем - до 1 березня першого року навчання.

2.8. Внесення змін та уточнень до тем кваліфікаційних робіт можливе:

- за першим (бакалаврським) рівнем - не пізніше 1 березня останнього року навчання;

- за другим (магістерським) рівнем - не пізніше 15 вересня другого року навчання

Зміни затверджуються наказом Університету, проєкт якого вносить декан факультету на підставі службової записки завідувача кафедри за обґрунтованою заявою здобувача, погодженою з науковим керівником та гарантом освітньої програми.

Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та не містити неоднозначного тлумачення. У темі зазначається об'єкт, який досліджується, або за матеріалами якого виконується робота.

2.9. Після остаточного узгодження теми кваліфікаційної роботи з науковим керівником здобувач подає заяву на ім'я завідувача кафедри, в якій зазначає назву теми, наукового керівника та консультанта (у разі потреби) (зразок заяви наведено у додатку 1).

2.10. Важливим є дотримання основних вимог щодо наукового рівня кваліфікаційної роботи, її змісту, структури, форми викладення матеріалу, а також оформлення.

3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. У кваліфікаційній роботі необхідно стисло, логічно та аргументовано представляти зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

3.2. Обсяг кваліфікаційної роботи повинен становити:

- за першим (бакалаврським) рівнем - 60 тис. - 90 тис. знаків (з урахуванням цифр, символів тощо) / 40-60 сторінок;
- за другим (магістерським) рівнем - 90 тис. - 120 тис. знаків (з урахуванням цифр, символів тощо) / 60-80 сторінок.

3.3. Кваліфікаційна робота, як правило, складається зі:

- вступу;
- основної частини, поділеної на розділи та підрозділи (експерименту);
- висновків;
- списку використаних джерел;
- додатків (якщо вони потрібні).

Незалежно від обраної теми, структура кваліфікаційної роботи має бути такою:

- титульний аркуш (додаток 2);
- зміст (додаток 3);
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина, яка складається з декількох розділів (2-3). Розділи у свою чергу поділяються, як правило, на підрозділи, що розкривають теоретичні та практичні аспекти означеної в роботі проблеми. Кожен розділ може складатися з 2-4 підрозділів. Після кожного розділу мають бути сформульовані висновки;

- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

3.4. **Титульний аркуш** кваліфікаційної роботи містить:

- найменування закладу вищої освіти, факультету та випускової кафедри;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- тема роботи;
- шифр спеціальності, назва освітньої програми
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника, рецензента;
- місто і рік (додаток 2).

3.5. **Зміст** подають на початку кваліфікаційної роботи. Він містить найменування і номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел тощо. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Приклад змісту наведено у додатку 4.

3.6. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів.

Якщо в науковій роботі вжита специфічна термінологія, а також використані маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їхній перелік може бути представлений у роботі у вигляді окремого списку, що розміщують перед вступом.

Перелік необхідно друкувати двома колонками, у яких ліворуч приводять, наприклад, скорочення, праворуч – детальну розшифровку скорочень.

Якщо в науковій роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їхню розшифровку приводять у тексті при першому згадуванні.

3.7. У **вступі** розкривається сутність і стан розробки наукової проблеми, до якої

звертається здобувач, формулюються мета та завдання дослідження, здійснюється обґрунтування необхідності подальших розвідок, аналізується джерельна база.

Обсяг вступу кваліфікаційної роботи – 3-6 сторінок. Він повинен мати певну структуру, обумовлену науковою логікою:

- актуальність теми;
- визначення об'єкту та предмету дослідження;
- ступінь її вивченості в спеціальній науковій літературі;
- визначення мети та завдань дослідження;
- огляд джерельної бази дослідження;
- характеристика методології дослідження;
- практичне значення отриманих результатів, їх апробація, публікації тощо.

Обґрунтування актуальності роботи – обов'язкова вимога до будь-якої кваліфікаційної роботи. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї сторінки показати теоретичне і практичне значення розробки темидослідження.

Об'єкт дослідження – це явище, процес або суспільні відносини, які зумовлюють проблему і обрані автором для вивчення.

Предмет дослідження міститься у межах об'єкта. Він лише вказує на суттєві зв'язки та відносини, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження. Предмет визначає тему дослідження, також він віддзеркалюється у самій назві роботи.

Для того, щоб проаналізувати стан дослідження з обраної теми, складається короткий огляд літератури, завдяки якому робиться висновок, що обрана тема потребує подальшої розробки.

Мета повинна відображати кінцеві прогнозовані результати дослідження. Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також його кінцевим результатом і шляхами його досягнення.

Для досягнення поставленої мети дослідження здобувач визначає послідовне виконання відповідних **завдань**.

Мета роботи конкретизується через низку відповідних **завдань**: вивчити, описати, встановити, вдосконалити, розвинути, обґрунтувати, розробити тощо.

Завдання повинні формулюватися точно і конкретно, оскільки їх вирішення повинно скласти зміст розділів кваліфікаційної роботи.

Об'єкт, предмет і мета повинні бути логічно взаємоузгоджені і пов'язані між собою і темою кваліфікаційної роботи.

Важливим етапом дослідження є вибір **методів дослідження**. Вони використовуються як інструмент, завдяки якому досягається обрана мета у роботі.

Здобувач при написанні кваліфікаційної роботи повинен вибирати та використовувати ті методи, за допомогою яких можлива реалізація поставлених у дослідженні завдань.

3.8. Практичне значення отриманих результатів.

Подаються відомості про практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання.

3.9. Особистий внесок автора.

У випадку використання у кваліфікаційній роботі ідей чи розробок, що належать співавторам, разом з якими були написані наукові праці, підготовлені доповіді і виконані спільні дослідження, здобувач повинен відзначити цей факт у магістерській роботі з обов'язковою вказівкою конкретного особистого внеску.

3.10. Апробація результатів роботи.

Зазначається, на яких конференціях, семінарах тощо доповідалися результати дослідження.

3.11. Публікації.

Наявність публікацій, що є підтвердженням апробації результатів наукового дослідження є обов'язковою умовою допуску до захисту кваліфікаційної роботи. Зазначається

кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковані результати магістерської роботи.

3.12. Основна частина повинна відповідати наступним вимогам:

3.12.1. в основній частині, поділеній на окремі розділи, розкривається зміст теми дослідження. У кожному розділі повинна бути завершеність змісту, головна ідея, а також тези, підтверджені посиланнями на джерела, думки різних авторів, результати анкетування, експерименту, аналітичних даних, практичного досвіду тощо;

3.12.2. думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї;

3.12.3. кожний висновок повинен логічно підкріпляти попередній, інакше текст втратить свою єдність. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченні роботи формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому;

3.12.4. основна частина кваліфікаційної роботи складається, як правило, з 2-3 розділів. Зміст розділів повинен відповідати темі кваліфікаційної роботи та повністю її розкривати.

Назва розділів не повинна співпадати з назвою всієї роботи. Матеріал у розділах повинен викладатись логічно, лаконічно та аргументовано та відповідати вимогам, які пред'являються до кваліфікаційних робіт.

3.13. Загальні висновки.

Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є загальні висновки. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням.

Також рекомендовано формулювати висновки до кожного розділу кваліфікаційної роботи.

У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного характеру, а також конкретні рекомендації та пропозиції щодо їх усунення.

У висновках потрібно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів дослідження, викласти рекомендації з вирішення проблеми, скласти пропозиції щодо вдосконалення підходу до проблеми, яка досліджується.

У стислій формі, в логічній послідовності викладаються зроблені автором узагальнення – висновки конкретного характеру, які повинні бути покладені в основу доповіді при захисті кваліфікаційної роботи перед ЕК. Крім того, висновки не повинні носити характер анотацій. Кваліфікаційна робота, окрім загальних висновків, повинна містити пропозиції теоретичного і практичного характеру.

Крім пропозицій, у кваліфікаційній роботі на основі висновків, зроблених за результатами якісного або кількісного аналізу, повинно бути зроблено підтвердження або спростування гіпотези (гіпотез), висунутих у ній (за наявності).

Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених по розділах. Обсяг висновків, як правило, складає 3- 4 сторінки.

4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

4.1. Кваліфікаційна робота повинна бути набрана на комп'ютері. Робота виконується на білому папері формату А4 (210x297 мм).

4.2. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Ілюстрації мають бути чорно-білого кольору.

4.3. Друкування тексту – за допомогою комп'ютера здійснюється через 1,5 міжрядкових інтервали, 14 кегль, шрифт Times New Roman.

Поля:

- ліве – 30 мм; праве – 15 мм;

- верхнє, нижнє – 20 мм.

Заголовки розділів пишуть по центру симетрично тексту великими літерами. Заголовки підрозділів – по центру симетрично тексту малими літерами (крім першої). Переноси слів у заголовках не допускаються. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з 2-х або більше речень, їх відділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом – 2 інтервали. Заголовки підкреслювати не рекомендується. Кожний розділ слід починати з нового аркуша (сторінки). Підрозділи починають з відступом від попереднього тексту на 1 інтервал на тій самій сторінці.

4.4. Нумерація.

Сторінки кваліфікаційної роботи нумерують арабськими цифрами, але на титульному аркуші, на аркуші зі змістом роботи, на додатках номери не ставляться. Нумерація сторінок починається зі сторінки, на якій розміщується Вступ. На сторінках номер ставлять у правому верхньому куті.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, далі з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами.

Підрозділи нумерують у рамках кожного розділу (нумерація складається з двох чисел, відокремлених крапкою).

4.5. Ілюстрації, таблиці, графіки.

Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми) і таблиці необхідно представляти в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, чи на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, що розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, представлених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: «Рис. 1.2.» (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі представлена одна ілюстрація, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, представлених у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із вказівкою її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка.

Наприклад: «Таблиця 1.2.» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на іншу сторінку слово «Таблиця» та її номер вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці.

Наприклад: «Продовження табл. 1.2.».

Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у рамках розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номера формул пишуть біля правого краю листа на рівні відповідної формули в круглих дужках.

Наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, у яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки: 1...

2...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

4.6. Загальні правила посилання.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали чи окремі результати. Використовуючи в кваліфікаційній роботі ідеї і розробки, що належать також і співавтору, разом з яким були написані наукові праці, підготовлені доповіді і виконані спільні дослідження, здобувач повинен відзначити цей факт у своїй роботі. У випадку виявлення факту плагіату, тобто використання запозиченого матеріалу як новизни свого дослідження, кваліфікаційна робота знімається з розгляду без права її повторного захисту.

Посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг.

Для підтвердження власних аргументів, посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити **цитати**. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул.

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «...у працях [1-7]...». Якщо в тексті роботи необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у виносках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «... У сучасних умовах стрімкого розвитку нових технологій саме інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці [26, с.99]».

Відповідний опис у переліку посилань:

26. Дергачова В.В. Шляхи підвищення впливу іноземних інвестицій на конкурентоспроможність українських підприємств. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект*. Донецк: Донеччина, 2001. С. 99 -102.

Статистичні дані, які здобувач використовує у кваліфікаційній роботі для аналізу та пропозицій, повинні бути представлені на кінець попереднього звітного року або у вигляді плану на поточний рік. Висловлення результатів роботи на підставі застарілих статистичних даних попередніх років вважається недоцільним.

4.7. Бібліографічний опис списку використаних джерел оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» за місцем розташування в документі розрізняють такі бібліографічні посилання: внутрішньотекстове; підрядкове; позатекстове.

В кваліфікаційних роботах здобувачів вищої освіти використовується позатекстове бібліографічне посилання.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

4.8. **Додатки** нумеруються арабськими цифрами (Додаток 1, Додаток 2, Додаток 3 і т.д.) на кожному окремому додатку. Послідовність вміщення додатків визначається порядком появи посилань на них у тексті роботи.

Додатки також можна позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А, додаток Б тощо. Один додаток позначається як додаток А.

При оформленні додатків окремою частиною на титульному аркуші під назвою

кваліфікаційної роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повного сприйняття дипломної роботи:

- зразки анкет, опитувальних листів та ін.;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- інструкції та методики, розроблені в процесі виконання роботи.

5. ПУБЛІЧНИЙ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. До публічного захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі, які виконали навчальний план, успішно пройшли попередній захист кваліфікаційної роботи.

5.2. Попередній захист проводиться, як правило, за місяць до дати захисту.

5.3. Рішення про допуск до захисту приймається на засіданні кафедри на підставі результатів попереднього захисту. Витяг з протоколу засідання кафедри з обґрунтуванням цього рішення подається у деканат відповідного факультету. На підставі витягу деканат факультету подає проект наказу на допуск до підсумкової атестації.

5.4. З метою визначення якості та ступеня готовності до захисту кваліфікаційної роботи випускова кафедра організовує попередній захист з обов'язковою презентацією студентом основних положень дослідження, обговоренням поточної перевірки на дотримання академічної доброчесності.

5.5. Процес підготовки кваліфікаційної роботи систематично контролює науковий керівник, виконання завдань кваліфікаційної роботи заслуховуються на засіданнях кафедри (1 раз на семестр).

5.6. Науковий керівник перевіряє на відповідність встановленим вимогам оформлення кваліфікаційної роботи, здійснює поточні та остаточні перевірки на дотримання академічної доброчесності відповідно до «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ» та надає відгук (додаток 4), в якому зазначається:

- актуальність дослідження;
- обґрунтування використаних методів дослідження;
- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань при виконанні дослідження;
- вміння самостійно вирішувати наукові та практичні проблеми; логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки;

- повнота розкриття теми;
- недоліки роботи та зауваження;
- дотримання академічної доброчесності
- рекомендація до захисту.

Кваліфікаційна робота обов'язково підлягає перевірці на плагіат за допомогою спеціалізованих сервісів відповідно до «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ».

5.7. Кваліфікаційна робота обов'язково повинна мати рецензію. Рецензія (додаток 5) повинна бути завірена в установленому порядку. При рецензуванні кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- новизну постановки і розроблення проблеми;
- використання наукових методів дослідження;
- аргументованість висновків і обґрунтованість пропозицій;
- вміння здобувача освітнього ступеня магістра, чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки та зауваження щодо змістовної частини роботи, оформлення;

- висновок щодо рекомендації до захисту із зазначенням оцінки за прийнятою шкалою оцінювання знань.

5.8. Негативний письмовий відгук наукового керівника або негативна рецензія щодо змісту кваліфікаційної роботи та отриманих результатів дослідження не є підставою недопущення до захисту.

5.9. Відповідно оформлена кваліфікаційна робота (разом із відгуком та рецензією) реєструється на кафедрі.

Здобувач не має права вносити зміни у кваліфікаційну роботу після її реєстрації. Титульна сторінка представленої роботи містить підписи: студента, наукового керівника, наукового консультанта (за потреби).

5.10. Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи (до 10 хвилин);
- запитання до автора роботи;
- виступ рецензента або оголошення рецензії (у разі відсутності рецензента);
- відповіді студента на зауваження рецензента.

Доповідь повинна містити: обґрунтування актуальності теми, мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, методи, які були використані у ході дослідження, основні результати дослідження.

Захист кваліфікаційної роботи здійснюється з використанням презентацій. Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензіях, а також на запитання представників ЕК, які були поставлені у ході захисту.

При оцінюванні захисту кваліфікаційної роботи ЕК бере до уваги такі показники:

- якість кваліфікаційної роботи загалом (творчий характер, вміння автора аналізувати теоретичний матеріал, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій);
- самостійність у розробці проблеми;
- якість оформлення кваліфікаційної роботи (науковий стиль викладу, грамотність, бібліографія);
- рівень виступу здобувача (чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення);
- відгук керівника і оцінку роботи рецензентом.

5.11. Здобувачу, який не захищав кваліфікаційну роботу у визначений графіком термін з поважних, підтверджених документально причин, захист роботи може бути перенесений. Після розгляду заяви ректором і прийняття позитивного рішення готується проект наказу про захист кваліфікаційної роботи за індивідуальним графіком.

5.12. Здобувачі, не допущені до захисту кваліфікаційних робіт, як і ті, що отримали незадовільні оцінки, відраховуються з університету з отриманням академічної довідки і правом одноразового повторного захисту кваліфікаційної роботи (з наступного навчального року) протягом трьох років після відрахування з МДУ (у період роботи, згідно затвердженого графіку, Екзаменаційної комісії за відповідною освітньою програмою).

5.13. Після поновлення студента для захисту кваліфікаційної роботи, на першому засіданні кафедри приймається рішення, чи може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему.

5.14. Поновлення до складу студентів МДУ для повторного захисту кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної Комісії у Маріупольському державному університеті, Положення про переведення, поновлення та вступ на паралельне навчання та цього Положення.

6. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 6.1. Дане Положення набуває чинності з моменту введення його в дію наказом МДУ.
- 6.2. Зміни та доповнення до Положення вносяться та затверджуються Вченою радою Університету у тому ж порядку, що й саме Положення.
- 6.3. Випускова кафедра на основі Положення про кваліфікаційні роботи розробляє

методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт за певною освітньою програмою відповідної спеціальності, в яких зазначаються особливості їх написання з урахуванням специфіки об'єктів дослідження, викладаються методичні поради щодо розкриття тих чи інших наукових/практичних проблем, а також наводиться орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт тощо. Методичні рекомендації схвалюються науково-методичною комісією факультету та затверджуються вченою радою факультету.

Додаток 1
до Положення
(пункт 2.9. розділу 2)

Зразок заяви на затвердження теми кваліфікаційної роботи

Завідувачу кафедри _____
(назва кафедри)
Маріупольського державного університету
_____
(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ зав. кафедри)
здобувача вищої освіти освітньо-
професійної програми
_____
(назва освітньо-професійної програми)
_____ факультету
(назва факультету)
_____ курсу
(курс)
денної/заочної форми навчання
_____
(ПІБ здобувача)

заява.

Прошу затвердити таку тему кваліфікаційної роботи: « _____ » та
призначити науковим керівником д.і.н., професора (к.і.н., доцента) _____ . _

« _____ » _____ 20__ р.

Підпис

Візи:

- наукового керівника
- гаранта ОП

Додаток 2
до Положення
(пункт 3.3. розділу 3)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

_____ (підпис) _____ (ПІБ завідувача кафедри)
« ___ » _____ 20__ р.

«ТЕМА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ»

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) / другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми

« _____ »
(назва освітньо-професійної програми)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:

_____ (прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання.)

Рецензент:

_____ (прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 20__ р.

Маріуполь – 20__

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
1.1. Сутність та значення міжнародних інвестицій у національному економічному розвитку	10
1.2. Закономірності міжнародних інвестиційних процесів.....	26
1.3. Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності.....	35
Висновки до розділу 1	50
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І УЧАСТІ В НИХ УКРАЇНИ.....	53
2.1. Аналіз міжнародних інвестиційних процесів.....	53
2.2. Оцінка стану інвестиційного процесу в Україні.....	61
2.3. Аналіз участі України в міжнародних інвестиційних процесах.....	89
Висновки до розділу 2	116
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	119
3.1. Удосконалення механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України.....	119
3.2. Чинники збільшення власних джерел інвестування української економіки	140
3.3. Формування нових організаційних структур, що сприяють активізації участі України в міжнародних інвестиційних процесах.....	159
Висновки до розділу 3	179
ВИСНОВКИ.....	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	186
ДОДАТКИ.....	203

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ****ВІДГУК
керівника на кваліфікаційну роботу**

здобувача _____

Тема кваліфікаційної роботи _____

Науковий керівник _____

Актуальність теми _____

_____

_____

Об'єкт дослідження _____

_____

_____

Характеристика теоретичного рівня, наявності самостійних розробок та практичної значимості роботи _____

_____

_____

Зауваження та недоліки _____

_____

_____

Загальний висновок керівника _____

_____

_____

Науковий керівник _____ « ____ » _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота переглянута.

Здобувач _____ допускається до захисту кваліфікаційної роботи в Екзаменаційній комісії

Завідувач кафедри __________
(ПІБ)_____
(підпис)

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувача освітнього ступеня «Бакалавр» /«Магістр»

_____
(ПІБ)

На тему _____

Актуальність теми _____

_____

Самостійність розробки і пропозиції автора _____

_____

Практична значимість роботи _____

Зауваження та недоліки _____

_____

Загальний висновок _____

_____

Рецензент _____

(ПІБ науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи,)

_____

_____

Підпис _____

«_____» _____ 20__ р.